

**ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ ВЕЛИКИХ
СИЛА И СТРАТЕШКА БЕЗБЕДНОСТ
МАЛИХ ДРЖАВА**

Приредили
Михајло Копања
Владимир Ајзенхамер

Универзитет у Београду
Факултет безбедности

Институт за међународну политику
и привреду, Београд

ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ ВЕЛИКИХ СИЛА И СТРАТЕШКА БЕЗБЕДНОСТ МАЛИХ ДРЖАВА

– Зборник саопштења са скупа националног значаја штампаних у целини –

1. децембар 2021.

Београд, 2022.

**ГЕОПОЛИТИЧКИ ИНТЕРЕСИ ВЕЛИКИХ СИЛА И СТРАТЕШКА БЕЗБЕДНОСТ МАЛИХ
ДРЖАВА**

https://doi.org/10.18485/fb_givs_sbmd.2022

Издавачи

Универзитет у Београду, Факултет безбедности
Господара Вучића 50, Београд
Институт за међународну политику и привреду
Македонска 25, Београд

За издаваче

Проф. др Владимир Н. Цветковић, декан
Проф. др Бранислав Ђорђевић, директор

Уредници

Мр Михајло Копања
Доц. др Владимир Ајзенхамер

Програмски одбор научног скупа:

Проф. др Бранислав Ђорђевић, Институт за међународну политику и привреду (председник)
Проф. др Жељко Иваниш, Универзитет у Београду, Факултет безбедности
Проф. др Зоран Килибарда, Институт за међународну политику и привреду
Др Душан Пророковић, Институт за међународну политику и привреду
Др Ивона Лајевац, Институт за међународну политику и привреду
Проф. др Младен Милошевић, Универзитет у Београду, Факултет безбедности

Организациони одбор

Проф. др Зоран Јефтић, Универзитет у Београду, Факултет безбедности (председник)
Доц. др Владимир Ајзенхамер, Универзитет у Београду, Факултет безбедности
Др Небојша Вуковић, Институт за међународну политику и привреду
Мр Михајло Копања, Универзитет у Београду, Факултет безбедности
Мр Невена Шекарић, Институт за међународну политику и привреду
Миле Обреновић, Универзитет у Београду, Факултет безбедности

Прелом текста

Михајло Копања

Лектура

Наташа Николић

Тираж

50 примерака (CD)

Штампа (нарезује)

Факултет безбедности, Београд

ISBN 978-86-80144-51-1

Ставови аутора изнети у текстовима у Зборнику
не одражавају ставове установа у којима су запослени

Истраживач-приправник / Истраживач-приправник

UDK: 327:323(497.11)

Институт друштвених наука

COBISS.SR-ID: 67083273

Институт за међународну политику и привреду

DOI: 10.18485/fb_givs_sbmd.2022.ch12

E-mail: mmandic@idn.org.rs

Број страница: 182–195

E-mail: pavle.nedic@diplomacy.bg.ac.rs

УТИЦАЈ УНУТРАШЊИХ ФАКТОРА НА СПОЉНОПОЛИТИЧКУ ОРИЈЕНТАЦИЈУ МАЛИХ ДРЖАВА:

СЛУЧАЈ СРБИЈЕ

Мр Марко Мандић и мр Павле Недић⁶⁴

Апстракт:

Правац спољне политике одређене државе, без обзира да ли се ради о великој или малој сили, условљен је бројним факторима. Спољашњим, који долазе из структуре међународног система, и унутрашњим, попут односа различитих социјалних група у држави, врсте политичког система и унутарполитичких односа. Мале државе, иако заузимају маргинални положај у односу на велике силе, не формулишу своју спољну политику искључиво као одговор на прилике у међународном систему. У свом спољнополитичком стратешком опредељењу оне се такође усмеравају на основу бројних унутрашњих фактора. Ти фактори диктирају њихово деловање у правцу који није условљен само структурним чиниоцима. У раду се нуди одговор на питање зашто су унутрашњи фактори важни за разумевање спољнополитичке стратешке оријентације малих држава. На примеру Србије показује се како ови фактори утичу на избор војне неутралности као њеног стратешког опредељења, упркос чињеници да су седам од осам суседних држава чланице НАТО-а. Један од главних чинилаца који доприноси војној неутралности јесте кључно унутрашње и спољнополитичко питање за Србију – Косово и Метохија. Идентитетска блискост са Русијом и подршка ове државе по питању Косова и Метохије, те све ближи односи са Кином, опредељују Србију за војну неутралност, као и идентификација водећих држава чланица НАТО-а као главних заговарача независности Косова.

Кључне речи:

Србија, Русија, стратегија, спољна политика, Косово и Метохија, војна неутралност

---

⁶⁴ Рад аутора настао је у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у савременим међународним односима 2022. године”, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2022. године.

Увод

Спољна политика једне државе формира се на основу низа различитих фактора. У оквиру реализма, као једне од најутицајнијих традиција промишљања међународних односа, аутори су покушавали да понуде бројна објашњења и да идентификују детерминанте које усмеравају спољнополитичко деловање држава. У оквиру класичног реализма људска природа и тежња ка моћи који је дефинишу јесу кључни подстицаји који усмеравају и ограничавају њихове поступке. Неореализам или структурални реализам уздиже анализу на ниво система и нуди објашњење према којем карактеристике држава имају другоразредни значај, а расподела моћи у оквиру система, будући да је организациони принцип анархија, а државе су функционално идентичне, има одлучујућу улогу. Аутори неокласичног реализма, поред утицаја система, сматрају да важну улогу имају и бројне унутрашње варијабле. Међутим, доминантан тренд у оквиру целокупне реалистичке традиције, од класичног, преког структуралног, до неокласичног реализма, јесте примаран фокус на велике силе као јединице чије се деловање анализира. Полазећи од Тукидида (*Thucydides*) и вођени ставом из Мелијског дијалога да „снажни чине оно што могу, а слаби трпе оно што морају”, реалисти сматрају да су велике силе те које кроје међународну политику и да промене у њиховим односима изазивају померања у међународном систему. Мале државе су приморане да се прилагођавају великим силама, а њихова спољна политика је проузрокована покушајима да опстану у таквом несигурном и угрожавајућем окружењу. Овај став има неспорне основе, али је и додатно појачан чињеницом да су кључни аутори који су доприносили развоју реализма примарно потицали са универзитета у Сједињеним Америчким Државама и проучавали међународне односе из угла САД, или били укључени као доносиоци одлука у америчку спољну политику.

Аутори овог рада сматрају да је нарочито неокласични реализам погодан и за анализу спољне политике малих држава. Као адекватан пример може се искористити случај Републике Србије, чију спољнополитичку позицију одређује како системски фактор, тако и бројни чиниоци који произилазе из њених специфичних унутарполитичких одлика. У складу са тим, овај рад, поред увода и закључка, састоји се из два дела. У првом су представљене основне теоретске поставке неокласичног реализма, да би у другом делу оне биле аналитички примењене на случај Србије.

Теорија неокласичног реализма – синергетски ефекат међународног окружења и унутрашње политике на спољну политику и стратешко позиционирање држава

Неокласични реализам је теорија која припада ширем корпусу реалистичких теорија у међународним односима и реалистичкој школи мишљења уопште. У том погледу неокласични реалисти придржавају се основних реалистичких постулата, према којима централну улогу заузимају државе – рационални актери који су у анархичном свету принуђени да се придржавају начела самопомоћи како би опстали. Дакле, неокласични реализам дели доста сличности са друга два најзаступљенија теоријска правца у оквиру реализма – класичним реализмом и структуралним реализмом (неореализмом), али и извесне разлике. Неокласични реализам заправо обједињује елементе две поменуте школе мишљења. Брајан Ратбун (*Brian Rathbun*) тврди да неокласични реализам не стоји наспрам било које теорије из реалистичког корпуса, већ да он представља логични наставак теорије структуралног реализма и да додатно доприноси кохерентности ове школе мишљења у науци о међународним односима (Rathbun 2008). Оваква тврдња има своје утемељење у ставовима неокласичних реалиста, који заузимају позицију да на спољну политику одређене државе и њено стратешко прилагођавање у међународној арени првенствено утиче материјална структура међународног система држава. Међународни односи налазе се у стању анархије која је оличена у недостатку врховне власти над државама, која би управљала њиховим међусобним односима по унапред устаљеном сету правила. Без оваквог врховног ауторитета државе су суочене са перманентном бригом о сопственом опстанку и безбедности. Из ових разлога Ратбун (2008: 297) сматра да неокласични реализам оправдава теоријске поставке неореализма. Надаље, исти аутор тврди да су сви неокласични реалисти у својој суштини и структурални реалисти (Rathbun 2008: 297). Међутим, неокласични реализам отклања каузалну повезаност између сигнала из структуре међународног система и спољне политике и стратешког позиционирања одређене државе. Иако неокласични реалисти сматрају да је улога материјалне структуре међународног система од примарног значаја за понашање држава у међународним односима, они не сматрају да је њено деловање детерминишуће. Понашање држава у међународном систему, по припадницима ове теорије, резултат је синергетског ефекта међународног окружења и широког спектра фактора који чине унутрашњу политику одређене државе.

Драган Живојиновић (2008: 367) примећује да је неокласичним реализмом фокус истраживања у међународним односима враћен на два нивоа анализе које је

структурални реализам у потпуности запоставио: државни ниво анализе и индивидуални ниво анализе. Управо из тога и проистиче назив „неокласични”, јер је овај теоријски правац поменуте нивое анализе обновио под утицајем класичног реализма (Živojinović 2008: 368). Оно што разликује неокласични реализам од набројаних грана реализма јесте и циљ њиховог истраживачког концепта. Структурални реализам и неокласични реализам припадају истој традицији у науци о међународним односима, али њихови теоријски постулати не објашњавају исте феномене (Živojinović 2008: 369). Џефри Таљаферо (*Jeffrey Taliaferro*) наводи кључне разлике између структуралног реализма и неокласичног реализма, уз напомену да оба правца почивају на истим реалистичким теоријским претпоставкама. Као прво, структурални реализам као системска теорија међународних односа настоји да објасни међународне исходе као што су могућност избијања ратова, услови под којима долази до сарадње између држава, могући правци савезништава међу њима итд. На другој страни, неокласични реализам настоји да објасни зашто се нека држава у одређеном временском периоду одлучила за конкретну спољну политику или стратешко позиционирање. Таљаферо (2001: 132-133) истиче да су две теорије комплементарне управо из разлога јер једна од њих објашњава феномене који код друге нису у фокусу истраживања. Укратко речено, структурални реализам може се означити као теорија међународне политике, а неокласични реализам као теорија спољне политике (Živojinović 2008: 369). Родоначелник самог термина „неокласични реализам” Гидеон Роуз (*Gideon Rose*) дели истоветан став. Роуз тврди да, с обзиром на то да је структурални реализам искључиво теорија међународне политике, мноштво догађаја у међународној стварности бива остављено теоријама спољне политике. Теорије спољне политике, за разлику од системских теорија међународних односа, за зависну варијаблу не узимају исход интеракција између држава у међународном систему, већ понашање појединачних држава. Понашање држава у међународном систему, оличено у њиховој спољној политици и стратешком прилагођавању, примећује Роуз, условљено је и екстерним и интерним факторима. Неокласични реализам је теорија која садржи и прихвата утицај обе поменуте групе фактора. Припадници ове теорије заступају став да је домашај и амбиција спољне политике одређене државе условљен пре свега њеном позицијом у међународном систему и релативној моћи коју поседује. Међутим, они сматрају да су сигнали који долазе из међународног система индиректни и компликовани зато што морају да прођу кроз „трансмисиони каиш” фактора који су саставни део унутрашње политике државе (Rose 1998: 145-146).

Најобухватнију систематизацију теорије неокласичног реализма дали су Норин Рипсман (*Norrin Ripsman*), Џефри Талиаферо и Стивен Лобел (*Steven Lobell*) у књизи *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Ови аутори рашчланили су поменуте интерне факторе и направили систематизацију унутарполитичких варијабли које, уз структурални екстерни подстицај из међународног система, утичу на спољнополитичко и стратешко понашање држава. Унутарполитичке варијабле поделили су на четири широка кластера: перцепције лидера, стратешка култура, односи државе и друштва и начин функционисања политичких институција државе (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 59). Први кластер, који се односи на перцепције лидера, ставља фокус на индивидуални ниво анализе и укључује личности које заузимају највише позиције у државним администрацијама, као што су шефови држава, председници влада, министри, саветници у областима спољне, безбедносне и одбрамбене политике, високи војни званичници итд. Аутори истичу важност ових политичких актера због њихових позиција у државном апарату и чињенице да су они уобичајено први филтер кроз који пролази стимулус из структуре међународног система и који ће бити перципиран у зависности од њиховог погледа на свет (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 61-62). Други сет односи се на стратешку културу, под којом аутори подразумевају и организациону културу одређених институција које су задужене за бригу о спољној и стратешкој политици државе (нпр. војска), али и шири поглед на свет и укорењена веровања целокупне популације једне државе (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 66). Трећи сет узима у обзир односе између државе и друштва. То се пре свега односи на ниво политичке и социјалне кохезије унутар одређене државе и на то како се став јавног мњења поводом државне спољне или стратешке политике одражава на политичке одлучиоце (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 71). Четврта група односи се на начин функционисања политичких институција унутар државе. Овај кластер фактора пружа увид у сет правила, пре свега формалних, који прописују ко и на који начин доноси спољнополитичке и стратешке одлуке у политичком систему одређене државе и ко су потенцијални вето актери у том процесу (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 75). Додатно, неформалне политичке праксе, тип политичког и партијског система и подложност режима смењивању са власти такође спадају у овај кластер (Ripsman, Taliaferro and Lobell 2016: 77-78). По свему наведеном можемо да сумирамо да неокласични реализам као теорија настоји да објасни спољну политику или стратешко позиционирање одређене државе. То представља зависну варијаблу у истраживању, која је резултат деловања структуре међународног система, тј. независне варијабле, али тек након што она прође кроз

„сито“ унутарполитичких фактора који делују као интервенишуће варијабле. Ове интервенишуће варијабле утичу како на велике силе, тако и на мале државе, што ће бити приказано на примеру Србије.

Спољнополитичка оријентација Републике Србије – резултанта екстерних и интерних фактора

Током 2021. године Србија је одлучила да односе са Сиријом врати на амбасадорски ниво и да на тај начин подигне на виши ранг своје дипломатске односе са том државом. Овакав спољнополитички потез изазвао је контроверзе у делу јавности, али и реакције из Брисела. Портпарол Европске уније за спољну политику и безбедност Петер Стано (*Peter Stano*) изјавио је да је одлука Србије да дипломатске односе са Сиријом подигне на ниво амбасадора супротна ставу Уније. Он је додао да слање амбасадора у Дамаск у својству шефа дипломатске мисије значи предају акредитива шефу државе – „у овом случају Башару ал Асаду који се налази на листи санкција ЕУ и нема демократски легитимитет (према ставу ЕУ – прим. аут) као председник државе“. Надаље, Стано истиче да „оне државе чланице које управљају амбасадама у Дамаску тамо имају представнике у својству отправника послова, који не морају да предају акредитиве шефу државе“ (Martinović 2021). Овај спољнополитички потез добио је додатно појашњење од Министарства спољних послова Републике Србије, у ком се нагласило да „односи и сарадња Србије са Сиријом нису уперени против интереса било које земље. Та сарадња је саставни део независне, суверене и мултивекторске спољне политике Републике Србије, која је утемељена на основним принципима Повеље ОУН“ (*Вечерње новости* 2021). Такође, навели су да одлука о упућивању амбасадора у Сирију представља потврду да Србија цени принципијелни став власти у Дамаску о непризнавању независности тзв. Косова (*Вечерње новости* 2021).

Наведени пример упућивања амбасадора Србије у Сирију представља само један парадигматски случај у ком се истиче генерални спољнополитички и стратешки правац Републике Србије у вођењу спољне политике и, као што је у ставу Министарства спољних послова наглашено, инсистирање на мултивекторском приступу који чини срж њене независне спољнополитичке оријентације. Треба нагласити да је спољнополитичко и стратешко опредељење за вођење независне спољне политике истицано више пута у претходном периоду. Председник Србије Александар Вучић изјавио је на конференцији „ЕУ и Србија: заједничка судбина?“ 2019. године да Србија води и да ће наставити и у будућности да води независну спољну политику и да сматра да то није у супротности са

евроинтеграцијама, као једним од стратешких опредељења државе (РТС 2019). Да овакво стратешко позиционирање не представља нови моменат спољнополитичког понашања Србије довољно је подсетити се изјаве бившег председника Републике Србије Бориса Тадића 2009. године да су Европска унија, Русија, Сједињене Америчке Државе и Кина четири стуба српске спољне политике (РТС 2009). Најаве Бориса Тадића да ће спољна политика „четири стуба“ бити спољнополитичка доктрина Србије у дужем временском периоду испоставиле су се као прецизно предвиђање.

Србија је на међународном нивоу покушала да спроводи стратегију сврставања уз јачег (*bandwagoning*) у својим односима са Западом, пре свега у односима са ЕУ, НАТО и САД, након петооктобарских промена 2000. године и доласком на власт коалиције окупљене у тадашњој Демократској опозицији Србије (ДОС). Овакво стратешко опредељење диктирано је тадашњим кретањима у међународном систему. Отпочео је процес придруживања ЕУ и ближа сарадња са НАТО-ом, упркос чињеници да је ова организација спровела бомбардовање тадашње СРЈ. Процењено је да у време униполарног светског поретка, који су предводиле САД са својим западним савезницима, није сврсисходно улазити у потенцијална савезништва и коалиције са државама које би могле да балансирају колосалну моћ западних савезника, а којих додуше у том периоду није ни било, већ се кроз сврставање са Западом настојала умањити штета по националне интересе и повећати просперитет у глобалној будућности (Гајић 2019: 76). Међутим, постепена мултиполаризација међународних односа, оличена у расту моћи Кине и Русије као највећим изазивачима надмоћног положаја САД у свету, омогућили су Србији да развије помињану спољнополитичку доктрину „четири стуба“ и да се на тај начин ослони и на своје партнере са Истока. Оваква спољнополитичка доктрина добила је на значају у целокупној ситуацији око проглашења независности тзв. државе Косово 2008. године с обзиром на то да су се Кина и Русија, као сталне чланице Савета безбедности УН, показале као доследни партнери Србије у очувању њене територијалне целовитости кроз непризнавање косовске државности.

Спољнополитичка оријентација Србије, која се често назива „избалансираном“, продукт је истовременог опредељења за чланство у ЕУ, што се често потенцира као примарни стратешки циљ државе, али и бриге за одржањем пуног суверенитета и територијалног интегритета који је везан за проблем очувања Косова и Метохије у саставу земље. У ситуацији где велика већина чланица НАТО-а и ЕУ имају чврст став о Косову као независној држави било је неопходно градити односе и са другим светским силама, пре свега са Кином и Русијом.

Србија је, иако већ дуго низ година у процесу евроинтеграција, одустала од формалног чланства у НАТО-у упркос чињеници да има висок степен партнерске сарадње са овим војним савезом кроз програм Партнерство за мир и потписан Индивидуални акциони план партнерства (ИПАП). Још 2007. године Србија је јасно обелоданила своју намеру да буде војно неутрална држава. Народна скупштина Републике Србије је те године прогласила војну неутралност у Резолуцији о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка: „Због укупне улоге НАТО пакта, од противправног бомбардовања Србије 1999. године, без одлуке Савета безбедности, до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО коначан орган власти у независном Косову, Народна скупштина Републике Србије доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука о том питању” (Ранчић, Зорић и Бериша 2019: 9–10). Оваква стратешка оријентација, иако наведена само у правно необавезујућој резолуцији, показала се као стратегија која и даље опстаје. У актуелној Стратегији националне безбедности Републике Србије из 2019. године стратешки правац војне неутралности означен је као једна од полазних стратешких основа у политици националне безбедности, уз очување суверености и територијалне целовитости, бригу о српском народу ван граница Републике Србије, европске интеграције и ефикасну правну државу (Стратегија националне безбедности РС 2019).

Стратешки правац војне неутралности и мултивекторске спољне политике продукт је деловања структуре међународног система и потребе да се у ситуацији у којој већина земаља Запада које су чланице ЕУ и НАТО-а признаје независност Косова пронађу партнери међу великим силама који би били савезници у очувању националних интереса Србије у процесу решавања овог проблема. Међутим, деловање структуре међународног система не утиче детерминишуће на заузимање конкретног спољнополитичког правца, већ оно у многоме коинцидира са унутарполитичким процесима у Србији који додатно усмеравају стратешки правац земље. Кластери интервенишућих варијабли које смо приказали у претходном поглављу говорећи о неокласичном реализму помажу да се објасни како на тренутни стратешки правац Србије у великој мери утичу и фактори унутар саме земље.

Ако се осврнемо на перцепције водећих политичких актера у Србији, неретко смо сведоци позитивних изјава усмерених према источним партнерима – Русији и Кини. Један од многобројних примера представља изјава председника Александра Вучића на састанку са амбасадорима поменутих земаља Александром

Боцан-Харченком (*Alexander Botsan-Kharchenko*) и Чен Бо (*Chen Bo*), у којој је у име Републике Србије изразио велику захвалност двома пријатељским земљама у њиховим напорима да подрже српске интересе у решавању кризне ситуације на Космету (Studio B 2021). Председник Народне скупштине Републике Србије Ивица Дачић изјавио је да Србија никада неће уводити санкције „свом пријатељу“ Русији упркос притисцима који за такав потез долазе из међународног окружења, нагласивши да је „Русија најутицајнији савезник у очувању нашег територијалног интегритета и суверенитета“ (Radio Slobodna Evropa 2021). Дачић је додао да партнерство са Кином и Русијом отвара Србији маневарски простор да одговори на изазове с којима се суочава у спољној политици (Radio Slobodna Evropa 2021). Овакве перцепције политичких лидера потврђују постулате теорије неокласичног реализма да ови актери представљају важан фактор у формирању оријентације спољнополитичког деловања. Други фактор, који такође доприноси спровођењу тренутне спољне политике Србије, јесте стратешка култура. Миломир Степић (2019: 178) сматра да српска стратешка култура, иако комплексна за изучавање, тренутно укључује идеју неутралности која почива на националној самоспознаји Срба и Србије као територије која је Запад Истоку и Исток Западу. Како примећује Гађиновић (2018: 32), Србија нема традицију ступања у војне блокове, за разлику од других европских народа. Ова традиција није прекинута ни током фазе социјалистичке Југославије (СФРЈ). Напротив, додатно је оснажена политиком несврстаности коју је СФРЈ водила током значајног дела хладног рата, повезујући се примарно са афричким и азијским државама у покрету који је тежио надилажењу блоковске поделе света. Надаље, посматрајући као трећу утицајну варијаблу односе државе и друштва, који се најбоље разумеју кроз став јавног мњења о спољнополитичким питањима, може се установити да грађани Србије превасходно пружају подршку спољнополитичком и стратешком опредељењу државе. Међутим, истраживања јавног мњења утичу и на политичке одлучиоце у процесу формирања и спровођења конкретног правца спољне политике. Овај однос је двостран. Истраживања јавног мњења показују да се подршка грађана чланству у ЕУ креће на око 50%. С друге стране, када је реч о приступању НАТО-у око 80% грађана изражава противљење (European Western Balkans 2020). Из оваквих ставова јавног мњења поготово је јасно зашто политички одлучиоци у Србији имају, поред екстерних, додатни унутарполитички подстицај да инсистирају на чврстом ставу о неучлађењу у НАТО. Поред оваквих односа према чланству у ЕУ и НАТО грађани имају доминантно позитиван однос према Кини и Русији. Пораст позитивних ставова у јавном мњењу према Кини треба тражити у односу ове државе према Србији током пандемије вируса корона, док

се за позитиван став према Русији традиционално истичу идентитетске категорије као што су историјска блискост, верско и културно наслеђе (Luković 2021; Šekarić 2019: 16). Додатно, позитиван став грађана према Кини и Русији резултат је и већ помињаног ангажовања ових земаља по питању заштите српских интереса у решавању статуса Косова. На крају, утицај формалних и неформалних политичких институција огледа се у доминантном положају у политици Србије председника Александра Вучића у персоналном аспекту, а Српске напредне странке (СНС) у партијском, што креира стабилно окружење које омогућава вођење спољне политике према установљеној замисли, без утицајних вето играча попут опозиције или независних контролних тела који би могли инсистирати на евентуалним преиспитивањима задатог спољнополитичког правца. Примат председника у спољнополитичким и безбедносним питањима оснажен је и актуелном Стратегијом националне безбедности, у којој је њему дата функција усмеравања функционисања система националне безбедности (Стратегија националне безбедности РС 2019).

Закључак

У раду смо на примеру Србије приказали како одређена спољнополитичка оријентација и стратешко позиционирање могу бити резултанта екстерних и интерних фактора. Користећи теорију неокласичног реализма, као гране реалистичке школе мишљења која настоји да објасни понашање појединачних држава у међународним односима као исход деловања структуре међународног система и сета унутарполитичких варијабли, приказали смо како ови фактори синергетски утичу на формулисање спољне политике Србије. Структура међународног система коју карактерише растућа мултиполарност моћи између великих сила омогућава Србији да има партнере и на Западу, и на Истоку. Оваква могућност посебно је важна због настојања да се одржи позиција војне неутралности у међународном односима и због улоге Русије и Кине у процесу решавања косовског питања. Стратешко позиционирање Србије, које карактеришу процес евроинтеграција, војна неутралност која имплицира инсистирање на неучлањењу у НАТО и покушај да се одрже добри односи са свим великим силама, јесте продукт тренутних кретања у међународним односима, али и унутардржавних фактора. Главни политички актери у Србији чврсто су привржени основним постулатима садашње спољне политике, чему сведочимо кроз њихове активности, изјаве и јавне наступе. Стратешка култура која је усађена у популацији одговара стању ствари у спољнополитичком

опредељењу Србије, док ставови јавног мњења скоро у потпуности коинцидирају са тренутним стратешким усмерењем државе, дајући додатни подстицај политичким одлучиоцима да у сфери спољне политике задрже постојећи курс, чије је спровођење олакшано констелацијом снага у домаћим политичким институцијама.

Библиографија

- Вечерње новости*. 2021. „Чланство у ЕУ није препрека за дипломатске односе са Сиријом: Амбасада Србије у Дамаску је доказ независне спољне политике наше државе”, 18. јул. <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1018126/clanstvo-nije-prepreka-diplomatske-odnose-sirijom-ambasada-srbije-damasku-dokaz-nezavisne-spoljne-politike-nase-drzave>
- Гајић, Александар Саша. 2020. „Безбедносне стратегије малих држава у савременом свету: случај Србије”. *Политика националне безбедности* 19(2): 63–87.
- Гађиновић, Радослав. 2018. „Војна неутралност и будућност Србије”. *Политика националне безбедности* 14(1): 23–38.
- Ганчић, Иван, Олга Зорић и Хатица Бериша. 2019. „Неутралност и Србија”. *Војно дело* 71(2): 9–25.
- РТС. 2009. „Четири стуба српске спољне политике”, 30. август. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/123741/cetiri-stuba-srpske-spoljne-politike.html>
- РТС. 2019. „Вучић: Независна спољна политика и европске интеграције”, 15. октобар. <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/3699092/vucic-nezavisna-spoljna-politika-i-evropske-integracije.html>
- Степић, Миломир. 2019. „Геополитички темељи српске стратешке културе”. *Војно дело* 71 (8): 166–180.
- Стратегија националне безбедности Републике Србије. 2019. *Службени гласник Републике Србије* број 94/2019.
- Шекарић, Невена. 2019. „Неке карактеристике геополитичког окружења Републике Србије – безбедносно-одбрамбени аспекти”. *Војно дело* 78(1): 7–21.
- European Western Balkans*. 2020. „Истраживање: 80% српских грађана против чланства у НАТО, али само 33% против сарадње”, 17. новембар. <https://europeanwesternbalkans.rs/istrazivanje-80-srpskih-gradjana-protiv-clanstva-u-nato-ali-samo-33-protiv-saradnje/>
- Luković, Danijela. 2021. „Кина и Русија пријатељи, али сви би радије у ЕУ и САД – Како грађани Србије виде однос наше земље са највећим светским силама”, *Blic*, 26. јул.

<https://www.blic.rs/vesti/politika/kina-i-rusija-prijatelji-ali-svi-bi-radije-u-eu-i-sad-kako-gradani-srbije-vide-odnos/c6d23y8>

Martinović, Iva. 2021. „Za Brisel slanje ambasadora Srbije u Siriju suprotno politici EU”, *Radio Slobodna Evropa*, 15. jul.

<https://www.slobodnaevropa.org/a/eu-srbija-sirija-ambasada/31360025.html>

Radio Slobodna Evropa. 2021. „Dačić: Nećemo uvoditi sankcije Rusiji uprkos pritiscima”, 24. jun.

<https://www.slobodnaevropa.org/a/dacic-rusija-sankcije-srbija/31324611.html>

Rathbun, Brian. 2008. „A rose by any other name: Neoclassical realism as the logical and necessary extension of structural realism”. *Security Studies* 17(2): 294-321.

Ripsman, Norrin M., Jeffrey W. Taliaferro and Steven E. Lobell. 2016. *Neoclassical Realist Theory of International Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Rose, Gideon. 1998. „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”. *World Politics* 51(1): 144-172.

Studio B. 2021. „Vučić: Rusija i Kina istinski prijatelji Srbije”, 29. septembar.

<https://studiob.rs/vucic-rusija-i-kina-istinski-prijatelji-srbije/>

Taliaferro, Jeffrey. 2001. „Security Seeking Under Anarchy - Defensive Realism Revisited”. *International Security* 25(3): 128-161.

Živojinović, Dragan. 2008. „Neoklasični realizam u teorijama međunarodnih odnosa”. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka* 2(2): 367-395.

THE INFLUENCE OF INTERNAL FACTORS ON THE FOREIGN POLICY ORIENTATION OF SMALL STATES: THE CASE OF SERBIA

Marko Mandić and Pavle Nedić

Abstract:

The foreign policy direction of a state, no matter whether a great power or a small one, is determined by numerous factors. External ones, stemming from the structure of the international system, and internal ones, such as the relationship between diverse social groups within the state, the type of the political system and intrastate political relations. Small states, although having a marginal position compared to the great powers, formulate their foreign policy not only as a response to the influences from the international system. They are also affected in their foreign policy strategic alignments by various internal factors. These factors guide their actions in a direction decided not only by structural elements. The paper offers an answer to the question of why the internal factors are important to understand the foreign policy strategic orientation of small states. The authors show, using the case of Serbia, how these components contribute to the military neutrality as its chosen strategic orientation, despite the fact the seven out of eight neighbouring countries are NATO members. One of the key drivers contributing to Serbian military neutrality is the main internal and foreign policy issue – the status of Kosovo and Metohija. Identity closeness with Russia and the support of this country for Serbian position on the issue of Kosovo and Metohija, as well as the developing relations with China, contribute to the decision of Serbia to be military neutral, which is further influenced by the identification of leading NATO countries as the main sponsors of Kosovo independence.

Keywords:

Serbia, Russia, strategy, foreign policy, Kosovo and Metohija, military neutrality

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

355.43:37"20"(082)(0.034.2)

351.861"20"(082)(0.034.2)

327::911.3"20"(082)(0.034.2)

327"20"(082)(0.034.2)

НАЦИОНАЛНИ скуп Геополитички интереси великих сила и стратешка безбедност малих држава (2021 ; Београд)

Геополитички интереси великих сила и стратешка безбедност малих држава [Електронски извор] : зборник саопштења са скупа националног значаја штампаних у целини / [уредници Михајло Кобања, Владимир Ајзенхамер]. - Београд : Факултет безбедности : Институт за међународну политику и привреду, 2022 (Београд : Факултет безбедности). - 1 електронски оптички диск (CD-ROM) : текст ; 12 cm

Системски захтеви: Нису наведени. - Насл. са насл. екрана. - Тираж 50.

ISBN 978-86-80144-51-1 (ФБ)

1. Гл. ств. насл.

а) Наука о безбедности -- Стратегија -- 21в -- Зборници б) Безбедносни сектор -- 21в -- Зборници в) Геополитика -- 21в -- Зборници г) Међународни односи -- 21в -- Зборници

COBISS.SR-ID 67209737

ISBN
978-86-80144-51-1